

Branka Sedmak: Ekonomske pravice potrošnikov in krediti v švicarskih frankih, Pravna praksa, 2018, št. 47, str. 11-12.

Prejšnji članek

Članek 5 od 35

Naslednji članek

BANČNIŠTVO

Ekonomske pravice potrošnikov in krediti v švicarskih frankih

Dne 20. novembra 2018 je bila objavljena sodba Vrhovnega sodišča RS v zadevi II Ips 195/2018 z dne 25. oktobra 2018, ki je prva izmed mnogih zadev glede kreditov v švicarskih frankih (CHF), v kateri je sodišče zavrnilo revizijo tožnikov - kreditojemalcev kredita v CHF - in potrdilo odločitev, da obravnavani kreditni pogodbi nista nični. Sodba pa ni pomembna le zato, ker gre za prvo vsebinsko dokončno odločitev najvišjega sodišča v tovrstnih zadevah, temveč predvsem zato, ker se ukvarja z enim od pomembnejših vprašanj potrošniškega prava, in sicer išče ravnotežje med zaščito šibkejših pogodbene stranke (pojasnilno dolžnostjo ponudnika blaga ali storitev) in lastno skrbnostjo, odgovornostjo in avtonomijo potrošnikov.

O zadevah, vezanih na kredite v CHF, je bilo že veliko napisanega.¹ Tožbe v teh zadevah, ki se vrstijo že od leta 2015, so odprle vrsto vprašanj, glede katerih sodne prakse pred letom 2015 praktično ni bilo. Ključno vprašanje, na katero se tovrstne zadeve koncentrirajo, je, ali so banke izpolnile predpogodbno pojasnilno dolžnost in ali je lahko pogodba o kreditu v CHF zaradi pomanjkljivo izpolnjene predpogodbne pojasnilne dolžnosti banke nična.

V splošnih civilnopравnih predpisih bi zamen iskali podlago za sklep, da je pogodba lahko nična (neveljavna ali neobstoječa), ker ena izmed pogodbene strank ni izpolnila predpogodbene dolžnosti. Civilnopравnemu pravniku se zaradi načela stopnjevanja sankcij (ničnost naj bo skrajna sankcija zaradi pomanjkljivosti pri sklenitvi posla) tak zaključek praviloma upira.² Linearnega zaključka v tej smeri ne omogočajo niti potrošniški predpisi.³ Ključno vprašanje, s katerim se ukvarja sodna praksa v zadevah, vezanih na kredite v CHF, pa je, ali je mogoče do takšnega zaključka (ničnostne sankcije) vendarle priti na podlagi ureditve o (ne)poštenih pogodbeneh pogojih v potrošniških predpisih ter predvsem pod kakšnimi pogoji. To je eno ključnih vprašanj, s katerim se je ukvarjalo tudi Vrhovno sodišče RS v omenjeni zadevi II Ips 195/2018.

Namen varstva po Direktivi 93/13/EGS

Ureditev glede (ne)poštenih pogodbeneh pogojev v Zakonu o varstvu potrošnikov (ZVPot)⁴ temelji na Direktivi Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (Direktiva 93/13/EGS).⁵ Varstvo potrošnikov pred nedovoljenimi pogodbeneh pogoji v EU oz. Skupnosti sega sicer že v leto 1975, ko je bil sprejet prvi program Skupnosti za politiko varstva in obveščanja potrošnikov⁶ (v nadaljevanju prvi program), kjer je bilo opredeljenih pet področij varstva pravic potrošnikov, med njimi tudi "varstvo ekonomskih interesov potrošnikov". Prvi program se je v okviru varstva ekonomskih pravic potrošnikov zavzemal za to, da je treba kupce blaga in storitev "zaščititi pred zlorabo moči prodajalca ali ponudnika, zlasti pred enostranskimi tipskimi pogodbami in nedovoljeno izključitvijo temeljnih pravic v pogodbah" ter da predstavitev blaga in storitev, vključno s finančnimi storitvami, potrošnikov ne sme zavajati. Glede obveščanja potrošnikov pa je bilo že leta 1975 v prvem programu izpostavljeno, da morajo biti potrošnikom zagotovljene zadostne informacije, ki jim bodo, med drugim, omogočile razumno izbiro med konkurenčnimi proizvodi in storitvami.⁷ Na podlagi ciljev in načel, ki jih je zastavil že prvi program,⁸ je bila sprejeta Direktiva 93/13/EGS, ki jo je implementiral naš ZVPot, ki v 23. členu določa, da so pogodbene pogoji, ki so nepošteni do potrošnika, nični. Da bi torej lahko prišlo do uporabe ničnostne sankcije po potrošniških predpisih, je treba najprej odgovoriti na vprašanje, kaj je pogodbeni pogoj (kdaj je mogoče presojo (ne)poštenosti pogodbeneh pogojev sploh uporabiti oziroma kdaj sestavina potrošniške pogodbe ni predmet take presoje) ter katere predpostavke morajo biti izpolnjene, da se pogodbeni pogoj šteje za nepoštenega. Vrhovno sodišče se je v zadevi II Ips 195/2018 ukvarjalo predvsem s prvim vprašanjem, pri čemer pa je vendarle poudarilo, da zgolj nejasen ali nerazumljiv pogodbeni pogoj, ki ni nepošten, ni ničen.

Kdaj sestavina potrošniške pogodbe ni predmet presoje (ne)poštenosti pogodbeneh pogojev

Dejstvo, da je pogodbo vnaprej pripravila banka, sicer samo po sebi ne bi smelo biti odločilno pri presoji, ali gre za sestavino pogodbe, ki naj bi jo določilo podjetje - banka. Iz drugega odstavka 3. člena Direktive 93/13/EGS izhaja, da so lahko tudi v okviru vnaprej oblikovane tipske pogodbe določene sestavine pogodbe rezultat posamičnih (individualnih) dogovarjanj med pogodbenima strankama in kot take izvzete iz uporabe Direktive 93/13/EGS. V vsakdanjem življenju bi sicer težko ali zelo redko našli potrošniške pogodbe, ki jih ne bi vnaprej pripravilo podjetje. Navedeno pomeni, da, upoštevajoč omenjeno stališče Vrhovnega sodišča RS, definicija pogodbeneh pogoja iz 22. člena ZVPot lahko postane nepotrebna in neuporabna.

Vrhovno sodišče pa je obenem potrdilo, da presoja (ne)poštenosti ne pride v poštev, če sodišče presodi, da je pogodbeni pogoj jasen in razumljiv (če je torej banka ustrezno izpolnila pojasnilno dolžnost). Do tega zaključka je Vrhovno sodišče RS prišlo na podlagi lojalne razlage Direktive 93/13/EGS (konkretnije njenega 4. člena),⁹ saj ZVPot ne vsebuje določb, ki bi ustrezale besedilu 4. člena Direktive 93/13/EGS.

Menim sicer, da bi bilo mogoče do zaključka, za katerega se zavzema Vrhovno sodišče RS, torej da presoja (ne)poštenosti pogodbeneh pogojev ni mogoča, če je pojasnilna dolžnost ustrezno in pošteno opravljena,¹⁰ priti že na podlagi razlage ZVPot, načel potrošniškega prava (kot izhajajo iz zgoraj omenjenega prvega programa) in splošnih obligacijskih načel (zlasti načela prostega urejanja razmerij iz 3. člena Obligacijskega zakonika, OZ).¹¹ Ko podjetje

AVTOR

Branka Sedmak

univ. dipl. pravica,
odvetnica v Ljubljani

Avtorica prispevka zastopa nekatere tožene stranke v tovrstnih sodnih postopkih.

PUBLIKACIJA

Pravna praksa

letnik 2018, številka 47,
stran 11-12

GV Založba

6. 12. 2018

OPOMBE

¹ Glej npr. Sladič, J.: Luxembourg locuta, causa finita, PP, št. 36-37/2017, str. 26-30; Kristan, J.: O švicarskih frankih, kreditih, intervencnem zakonu in pravnem mnenju dr. B. M. Zupančiča in dr. C. Ribičiča, PP, št. 41-42/2017, str. II-VII.

² Pomisleke glede primernosti uporabe ničnostne sankcije v primeru kršitve pojasnilne dolžnosti je izrazilo tudi Višje sodišče v Ljubljani v zadevi II Cp 1977/2017 z dne 1. marca 2018, ki je bila predmet revizijske presoje v zadevi II Ips 195/2018.

³ Dvome glede tega vprašanja je dokončno odpravilo Vrhovno sodišče RS s sklepom, opr. št. II Ips 137/2018, z dne 25. oktobra 2018, ko je razsodilo, da je **zmotno stališče sodišča druge stopnje**, ki je bilo v sodni praksi sicer izolirano (gre za sodbo Višjega sodišča v Ljubljani I Cp 1218/2017 z dne 20. decembra 2017), da naj bi že opustitev ali nepravilna izpolnitev pojasnilne dolžnosti sami po sebi vodili do ničnostne sankcije.

⁴ Ur. l. RS, št. 98/04 in nasl.

⁵ UL L 95 z dne 21. aprila 1993, str. 29.

⁶ UL C 92 z dne 25. aprila 1975, str. 1.

⁷ Druga alineja 35. člena prvega programa.

⁸ Leta 1981 je bil sprejet še drugi program, ki je glede varstva ekonomskih interesov potrošnikov ponovil že zastavljena izhodišča iz prvega programa (UL C 133 z dne 3. junija 1981, str. 1).

⁹ 25. in 26. točka obrazložitve VSRS sklepa II Ips 201/2017 z dne 7. maja 2018, 16. točka obrazložitve VSRS sklepa II Ips 141/2017 z dne 18. oktobra 2018, 20. točka obrazložitve VSRS sklepa II Ips 137/2018 z dne 25. oktobra 2018.

¹⁰ Zaključek Vrhovnega sodišča RS v zadevi II Ips 195/2018 je, da je treba, zato ker je bila pojasnilna dolžnost v obravnavanem primeru ustrezno in pošteno opravljena, pogoj o vračilu kredita v CHF posledično šteti za jasen in razumljiv, kot tak pa se izogne presoji nepoštenosti.

¹¹ Ur. l. RS, št. 83/01.

¹² V zvezi s tem je treba opozoriti, da je uporaba 4. člena Direktive 93/13/EGS, na katerega se je oprlo Vrhovno sodišče RS v zvezi s tem, da so iz presoje nepoštenosti izključeni pogodbene pogoji, ki so jasni in razumljivi, omejena na glavni predmet pogodbe (ostalih pogodbeneh določb, ki ne

potrošniku ponudi na razpolago več možnosti ali pogodbenih klavzul, pri tem pa mu prikrije informacije, s katerimi podjetje razpolaga in ki jih potrošnik potrebuje za to, da bi lahko sprejel razumno (informirano) odločitev za eno izmed ponujenih možnosti, bi namreč težko rekli, da gre za svobodno odločitev potrošnika. V takem primeru je treba pritrditi stališču Vrhovnega sodišča RS, da gre ne glede na več ponujenih možnosti za sestavine pogodbe, ki jih je določilo podjetje v smislu 22. člena ZVPot. Drugače pa je v primerih, ko potrošnik sprejme informirano odločitev za eno izmed ponujenih možnosti in ko so v pogodbi določene sestavine izključno zato, ker se je potrošnik zanje sam informirano odločil. V teh primerih je težko sprejeti zaključek, da naj bi šlo za pogodbene pogoje, ki jih je določilo podjetje. ¹²

Kriteriji v zvezi z obsegom pojasnilne dolžnosti

Za odločitev v vsaki posamezni zadevi, vezani na kredite v CHF, bo torej odločilnega pomena, ali je banka pred sklenitvijo pogodbe zadostila pojasnilni dolžnosti, saj bo v tem primeru presoja nepoštenosti pogodbenih pogojev izključena. V času, ko so se sklepale pogodbe o kreditih v CHF, ki so predmet odprtih sodnih postopkov, takrat veljavni Zakon o potrošniških kreditih (ZPotK) ¹³ podrobnejših določb o vsebini pojasnilne dolžnosti ni vseboval. ZPotK je določal le splošno obveznost banke, da mora pred sklenitvijo pogodbe potrošnika seznaniti z vsemi pogoji kreditne pogodbe (prvi odstavek 6. člena ZPotK), ki morajo biti sestavljeni v enostavnem in razumljivem jeziku (prvi odstavek 7. člena ZPotK). ¹⁴ Z vidika pravne varnosti gre torej za nevarno situacijo, v kateri se ob odsotnosti zakonske ureditve za nazaj, *ex post facto*, ko je do uresničitve rizika že prišlo, napolnjuje standard, ki bi mu morala zadostiti banka.

Upoštevaajoč navedeno, se Vrhovno sodišče RS v zadevi II Ips 195/2018 izpostavilo, da je bistvo sodbe Sodišča EU v zadevi *Andrić*, v kateri je Sodišče EU začetno kriterije v zvezi z obsegom pojasnilne dolžnosti bank, v tem, da mora biti stopnja informiranja potrošnikov določene intenzivnosti, ne pa v predpisovanju točnega načina informiranja - še toliko bolj, ker tako specifičnih zahtev nacionalna zakonodaja v času sklepanja pogodb o kreditih v CHF ni predpisovala. V zvezi s tem je Vrhovno sodišče RS pritrdilo Višjemu sodišču v Ljubljani, da je

zahteva po izdelavi grafičnih simulacij vpliva različnih vrednosti CHF na anuitete za daljše obdobje pretirana, v svojem bistvu formalistična in da ni mogoče trditi, da bi bila samo na ta način pojasnilna dolžnost pravilno izpolnjena.

Po stališču obeh sodišč lahko tak način informiranja v ekstenzivni obliki vodi do prezasičenosti z informacijami in s tem omogoča tudi manipulacije in zavajanja (npr. s prikazom hipotetičnega, celo špekulativnega gibanja tečaja v korist potrošnika). Hkrati je Vrhovno sodišče RS poudarilo, da pretirana skrb za potrošnika tudi ni v skladu s pojmovanjem posameznika kot razumnega, preudarnega, avtonomnega in svobodnega subjekta, ki je sposoben sprejemati odgovorne, ekonomske, življenjske in osebne odločitve, s katerimi oblikuje svoje življenje. Kot lahko človekovo svobodo in dostojanstvo ogroža premajhna skrb zanj, ima lahko enak učinek tudi pretirana skrb. Pojasnilno dolžnost je treba razumeti kot mehanizem, ki potrošniku omogoči seznanitev s potrebnimi informacijami, na podlagi katerih bo lahko sprejel odločitev, ki jo sam oceni kot zase najsprejemljivejšo.

Z vidika načel varstva ekonomskih pravic potrošnikov, za katere se je EU oz. Skupnost zavzemala že v prvem programu, je izpostavljenim stališčem sodišča mogoče le pritrditi - namen varstva ekonomskih pravic potrošnikov je v tem, da se prepreči, da bi ponudnik enostransko vsilil pogodbene pogoje, ki so sicer potrošniku slovnično in formalno razumljivi, vendar jih potrošnik zaradi informacijske asimetrije med sabo in ponudnikom v smislu ekonomskih posledic, ki se jim izpostavlja, ne razume. Treba je torej presoditi, ali je ponudnik potrošniku predstavil informacije, s katerimi je razpolagal v trenutku sklenitve pogodbe in ki bi lahko vplivale na odločitev potrošnika. Vrhovno sodišče RS navedeno lepo povzame, ko pravi, da pošteno opravljena pojasnilna dolžnost pomeni "igro z odprtimi kartami", ki pogodbeno stranko zavezuje, da drugi pogodbeni stranki ne prikrije nobene pomembne informacije (ki jo pozna ali bi jo ob sklenitvi pogodbe, upoštevaajoč njeno strokovno znanje, lahko poznala), ki bi lahko vplivale na odločitev za sklenitev pogodbe. V zvezi s tem je Vrhovno sodišče RS izpostavilo, da so se oboji - tako banke kot tudi kreditorejmalci - vsekakor morali in mogli zavedati valutnega tveganja, kar pa ne pomeni, da je bila uresničitve tveganja napovedljiva z določeno stopnjo natančnosti (kar po drugi strani pomeni, da banka kreditorejmalcem pomembnih informacij v zvezi s tem ni prikrila).

Sklep

Odločitev Vrhovnega sodišča v zadevi II Ips 195/2018 sledi temeljnemu cilju varstva ekonomskih pravic potrošnikov, ki želi potrošnike zaščititi pred zlorabo moči (informacijske asimetrije) s strani močnejše pogodbeno stranke. Odgovornosti za odločitev potrošnika ni dopustno preveliti na nasprotno stranko samo zato, ker se je odločitev potrošnika zaradi okoliščin, nastalih po sklenitvi pogodbe, morebiti izkazala za slabšo v primerjavi z drugimi možnostmi, ki jih je imel potrošnik na voljo. Kasnejša uresničitve tveganja ne pomeni, da pojasnilna dolžnost ni bila izpolnjena. Po definiciji je tveganje nepoznavanje prihodnosti in neobvladovanje dejavnikov, ki vplivajo na njegovo realizacijo, česar se je povprečni potrošnik moral in mogel zavedati. Kot je poudarilo tudi Vrhovno sodišče RS, je posameznika treba obravnavati kot subjekt, ki je sposoben sprejemati odgovorne odločitve in tudi njihove posledice. Lahko se odloči za tveganje in večje pričakovane koristi ali pa za manjše koristi ob manjšem tveganju.

Dodaj novo opombo...

Javna opomba

Shrani

sestavljajo glavnega predmeta pogodbe, iz presoje (ne)poštenosti po 4. členu Direktive 93/13/EGS ne bo mogoče izvzeti, tudi če se je potrošnik zanje informirano odločil).

¹³ Ur. l. RS, št. 77/04. V nekaterih primerih je v času sklenitve kreditne pogodbe v veljavo stopila tudi novela ZPotK-B (Ur. l. št. 111/07), ki pa bistveno podrobneje pojasnilne dolžnosti ni uredila, temveč je uvedla le dodatno zahtevo, da mora pogodba v enostavnem in razumljivem jeziku vsebovati tudi "opozorilo, da se ob spremembi tečaja lahko spremenijo tudi predvideni zneski posameznih plačil".

¹⁴ Tako ugotavlja tudi Vrhovno sodišče RS v zadevi II Ips 201/2017 z dne 7. maja 2018.